

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Satversmes tiesas tiesneša

Andreja Lepses

atsevišķās domas

Rīgā 2003. gada 30. jūnijā

lietā nr. 2003-04-01

“Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam”.

2003. gada 27. jūnijā Satversmes tiesa pieņēma spriedumu, nolemjot atzīt par spēkā neesošām Civilprocesa likuma tiesību normas – 82. panta piekto daļu un 453. panta otro daļu (turpmāk – apstrīdētās tiesību normas), kas kasācijas instances tiesā noteica obligātu lietu vešanu ar advokāta starpniecību. Tās prasīja, lai advokāts parakstītu kasācijas sūdzību, un to, lai advokāts personas vietā uzstātos Senāta sēdē.

Apstrīdētās tiesību normas atslogoja Senātu no neattaisnojamu kasācijas sūdzību skatīšanas. Turklāt lietu izskatīšanai Senāta sēdēs nozīme ir tikai tad, ja puses pārstāv juridiskajās zināšanās un iemaņās piemērotas personas. Taču spriedumā pamatoti konstatēts, ka apstrīdētās tiesību normas liedz pieeju tiesai trūcīgām personām, jo valsts tām nenodrošina bezmaksas juridiskās palīdzības sniegšanu.

Lai arī visumā piekrītu spriedumā izklāstītajai argumentācijai un tiesas nolēmumam, uzskatu, ka spriedumā bija nepieciešams argumentēt lietas ierosināšanas pamatotību un atbilstību Satversmes tiesas likumam.

1. Kā redzams no Satversmes tiesā iesniegtās A. Strodes konstitucionālās sūdzības, tās pamatā ir Jelgavas tiesas 2003. gada 24. janvāra spriedums, ar kuru viņas prasība vienā daļā noraidīta, bet citā daļā tiesvedība izbeigta. Kā izriet no

konstitucionālās sūdzības, pilns tiesas spriedums viņai varētu būt bijis izsniegts 2003. gada 7. februārī.

Konstitucionālajā sūdzībā, kas Satversmes tiesā iesniegta jau 2003. gada 5. februārī, pieteikuma iesniedzēja nenorāda, ka spriedumu būtu pārsūdzējusi apelācijas instancē. Tajā pašā laikā sūdzībā apgalvots, ka materiālā stāvokļa dēļ apstrīdētās tiesību normas liedzot iesniedzējai vērsties kasācijas instancē.

Šāds iesniedzējas apgalvojums ir acīmredzami nepamatots. Civilprocesa likuma normas neparedz personai tiesības iesniegt kasācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu. Kasācijas sūdzību var iesniegt tikai pēc tam, kad lieta ir bijusi izskatīta apelācijas instancē. Lai gan nepastāvēja reāls iesniedzējas pamattiesību aizskārums, lieta pēc A. Strodes konstitucionālās sūdzības par tiesību normām, kas regulē kasācijas sūdzības iesniegšanas un izskatīšanas kārtību, 2003. gada 19. februārī tika ierosināta.

Lieta materiālos lasāms, ka A. Strodes apelācijas sūdzība Zemgales apgabaltiesā tika saņemta 2003. gada 4. martā un nav izskatīta arī līdz Satversmes tiesas sprieduma pieņemšanai dienai – 2003. gada 27. jūnijam. Līdz ar to apstrīdētās tiesību normas, kas attiecas uz kasācijas instanci, neaizskāra un arī šobrīd neaizskar pieteikuma iesniedzējas pamattiesības. Tas, ka A. Strodei pēc lietas izskatīšanas apelācijas tiesā iespējams būs nepieciešamība un pamats vērsties kasācijas instancē, šobrīd pastāv tikai kā varbūtība. Līdz ar to viņas konstitucionālā sūdzība pēc būtības uzskatāma par *actio popularis*.

2. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) “Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”.

Savukārt šā panta otrā daļa izvirza nosacījumu, ka pirms vērsšanās Satversmes tiesā personai jāizmanto visas iespējas aizstāvēt minētās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, ja tādi ir. Par vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem atzīstams katrs tāds līdzeklis, kas ir efektīvs un patiešām var novērst konkrētai personai Satversmē noteikto pamattiesību aizskārums.

Satversmes tiesas likums neparedz personas tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību kā *actio popularis* jeb kā sūdzību “sabiedrības vai tautas vārdā”. Latvijā noteiktais konstitucionālās sūdzības modelis ir līdzeklis konkrētas personas konkrēto

pamattiesību aizsardzībai. Satversmes tiesas likuma izpratnē šāda procesa ierosināšanas iemesls rodams reālā personas pamattiesību aizskārumā. Konstitucionālās sūdzības iesniedzējam pašam ir jābūt apstrīdētās tiesību normas “upurim”, kā arī jāsniedz izvērstis juridisks pamatojums šādam apgalvojumam. Satversmes tiesa 2002. gada 11. novembra lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā nr. 2002-07-01 “Par Reliģisko organizāciju likuma 6. panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 99. pantam” viennozīmīgi norādīja, ka “no Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas izriet, ka par konstitucionālās sūdzības priekšmetu var būt vienīgi konkrēts, tiešs personas pamattiesību aizskārumš”.

Tātad Satversmes tiesas likuma izvirzītās prasības attiecībā uz konstitucionālo sūdzību ir saistošas ne tikai tās iesniedzējam, bet arī pašai Satversmes tiesai, gan lemjot jautājumu par lietas ierosināšanu, gan taisot spriedumu.

3. Satversmes tiesas kolēģijas lēmums par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu nav pārsūdzams. Kolēģijai nav pienākums pilnībā izvērtēt, vai iesniedzēja pamattiesības ir aizskartas. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “jautājums par to, vai patiešām aizskartas konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesības, Satversmes tiesai galvenokārt ir jāizlemj spriedumā” (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra spriedums lietā nr. 2001-06-03*).

Diemžēl, izskatot lietu pēc A. Strodes konstitucionālās sūdzības, Satversmes tiesa spriedumā nav analizējusi šīs lietas ierosināšanas pamatotību, lai gan iesniedzējas pamattiesību aizskāruma neesamība ir acīmredzama.

Uzskatu, ka, konstatējot šos apstākļus, Satversmes tiesai bija vai nu jāizbeidz tiesvedība lietā, vai arī spriedumā jāsniedz argumentācija par motīviem, pēc kuriem tiesa vadījies, izskatot šo lietu pēc būtības. Šāda argumentācija bija nepieciešama, jo lietas ierosināšana pēc šīs konstitucionālās sūdzības būtiski atšķiras no tiesas līdzšinējās prakses, izvērtējot to, vai personas pamattiesības ir aizskartas.

Satversmes tiesas tiesnesis

A. Lepse